

Bölüm 1

TÜRKİYE EKONOMİSİNİN YÜZ YILLIK GELİŞİMİ

Ahmet Fazıl ÖZSOYLU¹

1. Giriş

Anadolu'da küçük bir beylik iken, zamanın koşullarına göre son derece akılcı yöntemlerle çok iyi işleyen bir idari ve askeri yapı oluşturan, neticede medeniyet tarihinde yerini alan Osmanlı İmparatorluğu, 1918 yılında fiilen son bulmuştur. Altı yüzyıldan fazla egemen bir devlet olarak kesintisiz hüküm sürmüş imparatorluk, 17. Yüzyıldan sonra gerilemeye başlamış, yaşanan yeniliklere, sanayi devrimi ve ortaya çıkan üretim tarzları ve yönetim anlayışına uyum sağlayamamış, 19. Yüzyıldan sonra çöküş kaçınılmaz olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu 11 Ekim 1922 tarihinde imzalanan Mudanya Mütarekesi ile hukuken son bulmuş ve Türkiye'nin sadece Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin temsil etmesi dönemi başlamıştır. Nitekim 1 Kasım 1922 tarihinde de Osmanlı Saltanatına son verilmiştir.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, devlet biçimi olarak yeni olmakla beraber yoktan var edilmemiş, imparatorluğun ekonomik ve toplumsal mirası üzerine kurulmuştur. Büyük toprak kaybı sonrasında kurulan Cumhuriyet, çok önemli ekonomik kaynaklarını yitirmiştir. Günümüzde kaybedilen toprakların sahip olduğu kaynakların ne denli önemli olduğu göz önüne alındığında, Cumhuriyet'in kaybettiği ekonomik olanaklar daha iyi anlaşılacaktır (Çavdar,1983).

¹ Prof. Dr., Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, afozsoylu@nny.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9285-5871

Ayrıca bölgesel kalkınmışlık farklılıkları giderilmeli ve belki de en önemlisi toplumsal bölünmüşlük ortadan kaldırılmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci yüzyılı için belirlenen hedef ve stratejiler kâğıt üzerinde kalmamalı, sürekli güncellenerek hayata geçirilmeli ve Türkiye'nin gelişmiş ve örnek alınan ülkeler içerisinde yer alması sağlanmalıdır.

*** Bu çalışma yazarın “Türkiye Ekonomisi - Tarihsel Gelişim” ve “Umuttan Çöküşe - 2000’li Yıllarda Türkiye” isimli kitaplardan derlenmiştir.

Kaynakça

- Acar, M. (2007). *Bir Ekonomik ve Siyasi Karabasan: 28 Şubat Süreci*, <http://www.mustafaacar.com/gundempdfs/28%20%C5%9Fubat.pdf>,
- Ahmad,F. (1995). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- Akalın,G. (2008). *Atatürk Dönemi Maliye Politikaları*, T.C.Maliye Bakanlığı, Yayın No: 2008/384, Ankara.
- Akat, A. S. (1983). “*İktisat Politikaları*” Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi, Cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Avşar,G., Özdil, K. & Kırmızıdağ, N. (2013). *Ergenekon'un Öteki Yüzü: Faili Meçhuller ve Kayıplar* Rapor Özeti, https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Ergenekonun_Oteki_Yuzu_Faili_Mechuller_Ve_Kayıplar_Ozet.pdf
- Balci,Y. & Çetin, G. (2020). *COVID-19 Pandemi Sürecinin Türkiye'de İstihdama Etkileri ve Kamu Açısından Alınması Gereken Tedbirler*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(37), 40-58.
- Başkaya, F. (1986). *İki Bunalım Döneminde Türkiye Ekonomisi: Devletçilikten 24 Ocak Kararlarına*, Birlik Yayıncılık, Ankara.
- Batyal, Y. (2007). Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957), *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 10(40), 545-567.
- Baytar, R. A. (2003). 1950’li Yıllarda Hazırlanan Amerikan Yönlendirici Raporları: Barker Raporu. <https://kaykusuz.tripod.com/id34.html>
- Boratav, K. (1989). *Türkiye İktisat Tarihi 1908–1985*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Boratav, K. (2013).”*AKP’li Yıllarda Türkiye Ekonomisi*”, içinde Uzgel, İ. Duru, B. (2013): AKP Kitabı, Bir Dönüşümün Bilançosu (2002 – 2009), Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Cem, İ. (1982). *Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Coşkun,A. (2003). “*Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye Ekonomisi*”, Atatürkçü Düşünce Dergisi, Sayı:4, Ankara.
- Çavdar, T. (1983). Devralınan İktisadi Miras, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi (C.4, s.1049)*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Çıkın, A. (1981). Atatürk Dönemi Türkiye Tarımı, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Atatürk Özel Sayısı, Cilt (Vol): 18, No: 1,2,3, 1-12.
- Eğilmez, M. & Kumcu, E. (2001). *Krizleri Nasıl Çıkardık?* Creative Yayıncılık, İstanbul
- Ekzen, N. (2006). AKP İktisat Politikaları:2002-2006, *Mülkiye Dergisi*, 30(252), 85-99.
- Erçel,G. (1999). *2000 Yılı Enflasyonu Düşürme Programı: Kur ve Para Politikası Uygulaması, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası*, https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/555855c8-90e0-4740-9188-e5b03bdc96a8/baskan_ParaPol100.pdf?MOD=AJPERES, ET: 12.12. 2023

- Erder, N. & Karaosmanoğlu, A. (2003). Planlı Kalkınma Serüveni – 1960’larda Türkiye’de Planlama Deneyimi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Erez, Y. (1994). “Sıcak Para” Ekonomik Forum Dergisi, Sayı:2, TOBB, Ankara.
- Eroğlu, E. (2020). Covid-19’un Ekonomik Etkilerinin ve Pandemiyle Mücadele Sürecinde Alınan Ekonomik Tedbirlerin Değerlendirilmesi, *International Journal of Public Finance*, 5(2), 211-236. DOI: 10.30927/ijpf.803572.
- Ertuna, İ. Ö. (2005). Türkiye Ekonomisinin Kayıp Yılları (1989 -2005), Avcıol Basım Yayın, İstanbul.
- URL-3: İstemihan, F. (). Türkiye Ekonomisinin 1946-1953 Döneminde Uluslararası Ekonomiye Farklı Bir Eklemlenme Denemesi, http://www.akademiktisat.net/calisma/tr_iktisat_genel/1946_1953_tr_ekonomi_fihan.htm, ET: 20.10.2023.
- Kabasakal, M. (1983). “Devlet Planlama Teşkilatı” Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kalkan, S. & Cünedioğlu, H.E. (2010). İkinci çeyrekte krizden çıktık mı? Rakiplerimizi geçebildik mi?, Tepav Politika Notu, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1285155801-5.İkinci_Ceyrekte_Krizden_Ciktik_Mi.pdf
- Karakoyunlu, Y. (1997). *Türk Ekonomisinde Çağdaşlaşma Süreci*, Diyalog Yayıncılık, İstanbul.
- Karlık, R. (2007). *Cumhuriyet’in İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yapısal Dönüşüm*, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Kazgan, G. (2005). *Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2009) “Ekonomi Politik” Açısından Bir İrdeleme*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kepenek, Y. (1990). *Gelişim, Üretim Yapısı ve Sorunlarıyla Türkiye Ekonomisi*, Verso Teori Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara.
- Kepenek, Y. & Yentürk, N. (2005). *Türkiye Ekonomisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Keyder, Ç. (1998). *İktisadi Gelişme ve Bunalım: 1950-1980*, içinde I.C. Schick, E.A. Tonak (der.), Geçiş Sürecinde Türkiye (3. Baskı), Belge Yayınları, İstanbul.
- Keyder, Ç. (1992). Türkiye Demokrasisinin Ekonomik Politikası, I.C. Schick, E.A. Tonak (der.), *Geçiş Sürecinde Türkiye*, Belge Yayınları, İstanbul.
- Kıpal, U. & Uyanık, Ö. (2001). *Türkiye Milli İktisat Tarihi: Devletçilik*, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Koçak, C. (2007). *Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Mahalli, H. (2013). *Ortadoğu’da Kanlı Bahar*, Destek Yayınları, İstanbul.
- Mango, A. (2004). *Türkiye ve Türkler 1938’den Günümüze*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Nemli, M. (1991). Mali Açığın Parasallaştırılmasından Elde Edilen Net Gelir: Türkiye’de “Tanzi Etkisi”nin İncelenmesi, *1980-1990 Döneminde Türkiye’de Ekonomik Politika ve Uygulama*, Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Araştırma Dizisi, Ankara.
- Okay, B. (1983). Beş Yıllık Kalkınma Planları, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt:6, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Ökçün, G. (1983). *İzmir İktisat Kongresi*, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi (Cilt 4, 1061-1064), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Öz, S. (2009). “Küresel Kriz ve Türkiye Ekonomisinde Tarihi Daralma” http://www.ku.edu.tr/ku/images/EAF/eaf_pn0905.pdf
- Özatay, F. (2009). *Finansal Krizler ve Türkiye*, Doğan Kitap, İstanbul.
- Özatay (2015). *2000’li Yıllarda Türkiye Ekonomisi, İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, Cilt 30, Sayı:350, 09-24.

- Özçelik, Ö. & Tuncer, G. (2007). Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 253-266.
- Özsoyly, A. F. & Metin, İ.H. (2020). *Umuttan Çöküşe 2000'li Yıllarda Türkiye*, Karahan Yayınevi, Adana.
- Özsoyly, A. F. (2011). *Türkiye Ekonomisi - Tarihsel Gelişim*, Karahan Yayınevi, Adana.
- Parasız, İ. (1998). Türkiye Ekonomisi 1923'ten Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- Savaş, V. F. (1995). Türkiye'de Liberalizasyon Sürecinde Maliye Politikalarının Özel Ekonomi Üzerindeki Görelî Etkinliği, *Türkiye'de Liberalizasyon Sürecinde Maliye Politikaları Açısından Kamu Ekonomisinin Özel Ekonomi Üzerindeki Etkileri*, XI. Türkiye Maliye Sempozyumu, Gazi Mogasa.
- Stiglitz J.E. (2010). Lessons from the Global Financial Crisis of 2008, *Seoul Journal of Economics*, 23(3). chrome-extension://efaidnbmnnnnbpccajpcglclefindmkaj/https://business.columbia.edu/sites/default/files-efs/imce-uploads/Joseph_Stiglitz/2010_Lessons_Global_Financial_Crisis_Seoul.pdf
- Sunar, İ. (1983). Demokrat Parti ve Populizm, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Vol. 8, İletişim, İstanbul, 2076-2086.
- Şahin, H (2002). *Türkiye Ekonomisi- Tarihsel Gelişimi- Bugünkü Durumu*, Ezgi Yayınevi, Bursa
- Şahinöz, A. (2014). *Küresel Krizden Türkiye'nin Krizine – "Sosyal Demokrat Değerlendirmeler"*, SDD Yayınları, Ankara.
- Şener, A. (2004). Sona Doğru Osmanlı, Birleşik Kitabevi, Ankara.
- Taban, s. (2011). *"Küresel Finans Krizi Öncesi ve Sonrası Dönemde Türkiye'de Ekonomik Büyümenin Dinamikleri"*, SETAV Yayınları, İstanbul.
- Tanör, B. (2005). Siyasal Tarih (1980 – 1995), Yakınçağ Türkiye Tarihi Cilt 2 içinde, Milliyet Kitapları, İstanbul.
- TCMB (2001). *"Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı"* (10.11.2023 tarihinde <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/26640b7b-9641-4c35-99ec-cd10a9d4e51b/program.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-26640b7b-9641-4c35-99ec-cd10a9d4e51b-m3fB7oF> adresinden ulaşılmıştır).
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/10/temelekonomikgostergeler-7.pdf>
- Tekeli, İ. & İlkin, S. (1983). Türkiye'de Planlama: Ülkesel, Bölgesel, Kentel, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt:6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1602-1610.
- Tezel, Y. S. (1994). *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi, 1923-1950*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tunalı, Ç. B. (2020). *"COVID-19 Pandemisinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi"* <https://cdn.istanbul.edu.tr/file/JTA6CLJ8T5/8BEFCC8FD65348F28572C8E-02E25C3B9>
- Turgut, S. (1991). Demokrat Parti Döneminde Türkiye Ekonomisi – Ekonomik Kalkınma Süreçleri Üzerine Bir Deneme, Adalet Matbaacılık, Ankara.
- Tümay, M. (1985). *"Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası"* <http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=1021>
- Türel, O. & Önder, İ. (1993). *Türkiye'de Kamu Maliyesi, Finansal Yapı ve Politikalar*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

- Türel, O. (2009). Dünya Ekonomik Bunalımının Türkiye'ye 2008-2009'daki Yansımaları üzerine Notlar, *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, Cilt 46, Sayı:533. http://www.ekonomikyorumlar.com.tr/files/articles/1526374706_12.pdf
- TÜSİAD (2009). *2010 Yılına Girerken Türkiye Ekonomisi*, Yayın No: TÜSİAD-T/2009-12/497, İstanbul.
- TÜSİAD (2011). “*Türkiye’de Büyümenin Kısıtları: Bir Önceliklendirme Çalışması*”, Yayın No: TÜSİAD-T/2011/11/519.
- Uras, T. G. (1993). *Ekonomide Özal’lı Yıllar 1980 – 1990*, Afa 21. Yüzyıla Doğru Dizisi 18, Afa Yayınevi, İstanbul.
- URL-1: “*Ergenekon davası bir olanak mı, bir handikap mı?*” <https://tr.boell.org/tr/2014/06/16/ergenekon-davasi-bir-olanak-mi-bir-handikap-mi-yayinlar>
- URL-2: Yücel, S. “*Menderes Dönemi (1950-1960)-Demokrasinin Gelişimi/Ekonomik Büyüme/Ekonomik,Sosyal ve Kültürel Politikalar*”, <http://serhanyucel.com/program/ozet.pdf>
- URL-3: Başbakanlık, (2003). T.C. 58. *Hükümet Acil Eylem Planı (AEP)*, <https://docplayer.biz.tr/3890419-T-c-58-hukümet-acil-eylem-planı-aep.html>
- Yanal, O. (2003). Cumhuriyet’in İktisat tarihi, Homer Kitabevi, İstanbul
- Yılmaz, E. (2009). Türkiye’nin Demokrasiye Geçiş Yılları: 1946-1950, Birey Yayınevi, İstanbul.
- Zürcher, E.J.(2007): *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul.